

КОНТРОЛЬНЫЙ
ЭКЗЕМПЛЯР

Установа адукацыі
“Беларускі дзяржаўны педагогічны ўніверсітэт
імя Максіма Танка”

ЗАЦВЯРДЖАЮ

Рэктар

А.І.Жук

2024 г.

Рэгістрацыйны № УД- 81-2-96 /вуч.

ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ

Вучэбная праграма ўстановы адукацыі па вучэбнай дысцыпліне
для спецыяльнасці:

1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура

2024 г.

Вучэбная праграма складзена на аснове Адукацыйнага стандарту вышэйшай адукацыі АСВА 1-02 03 01-2021, (20.04.2022, №85), вучэбнага плана спецыяльнасці 1-02 03 01 Беларуская мова і літаратура (15.07.2021, №048 – 2021/у; 23.06.2022, №133 – 2022/у)

СКЛАДАЛЬНІКІ:

Н.У.Чайка, прафесар кафедры беларускага мовазнаўства ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, доктар філалагічных навук, прафесар

РЭЦЭНЗЕНТЫ:

Г.К.Чахоўскі, загадчык кафедры беларускага мовазнаўства Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, кандыдат філалагічных навук, дацэнт;

Т.М.Тарасава, прафесар кафедры беларускай і замежнай літаратуры УА “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”, доктар філалагічных навук, прафесар

УЗГОДНЕНА:

Намеснік дырэктара па вучэбнай рабоце дзяржаўнай установы адукацыі

«Гімназія № 18 г. Мінска імя І.С.Міранкова»

 М.У.Мінкевіч

РЭКАМЕНДАВАНА ДА ЗАЦВЯРДЖЭННЯ:

Кафедрай мовазнаўства і лінгвадыдактыкі ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

(праатакол № 10 ад 23.08 2024 г.)

Загадчык кафедры

 Д.В.Дзятко

Навукова-метадычным саветам ўстановы адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка”

(праатакол № 8 ад 18.06 2024 г.)

Афармленне вучэбнай праграмы і суправаджальных матэрыялаў дзеючым патрабаванням Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь адпавядае

Метадыст вучэбна-метадычнага аддзела

 Я.В.Ціханавя

Дырэктар бібліятэкі

 Н.П.Сяткоўская

ТЛУМАЧАЛЬНАЯ ЗАПІСКА

“Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” – вучэбная дысцыпліна, якая раскрывае асноўныя заканамернасці развіцця ўсходнеславянскіх моў у іх узаемасувязі, паказвае агульныя рысы і тлумачыць спецыфічныя асаблівасці і адрозненні паміж беларускай, рускай і ўкраінскай мовамі.

Праграма прадмета “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” дапаможа студэнтам сістэматызаваць набытыя веды пры вывучэнні ўсіх іншых лінгвістычных дысцыплін, навучыць будучых настаўнікаў заўважаць, кваліфікаваць і выпраўляць памылкі вучняў, у тым ліку абумоўленыя станам і праблемамі білінгвізму ў краіне.

Мэта вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” – развіць і ўдасканаліць філалагічнае мысленне студэнта; пашырыць уяўленне пра асноўныя заканамернасці развіцця моў і іх узаемасувязі; сфарміраваць устаноўкі на практычнае ўкараненне атрыманых студэнтамі ведаў у іх будучай прафесійнай дзейнасці і іншых сферах сацыяльнай актыўнасці; выхаваць любоў і павагу да мастацкага слова, духоўнай і інтэлектуальнай спадчыны беларускага народа, пачуццё нацыянальнай самапавагі і самаідэнтыфікацыі.

Задачы вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў”:

- сфарміраваць у студэнтаў уяўленне пра агульныя фанетычныя, граматычныя і лексічныя рысы беларускай, рускай і ўкраінскай моў;
- паказаць навучэнцам спецыфічныя асаблівасці ўсходнеславянскіх моў і іх месца сярод іншых моў славянскай групы;
- раскрыць студэнтам прычыны ўзнікнення і пашырэння адрозненняў паміж беларускай, рускай і ўкраінскай мовамі;
- садзейнічаць падрыхтоўцы высокаадукаваных, творчых і крытычна думających спецыялістаў, здольных практычна выкарыстоўваць набытыя веды і паспяхова вырашаць усе складаныя моўна-сацыяльныя праблемы функцыянавання беларускай мовы ва ўмовах дзяржаўнага білінгвізму.

Месца вучэбнай дысцыпліны ў шэрагу іншых дысцыплін. У сістэме лінгвістычных дысцыплін “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” на філалагічных факультэтах са спецыяльнасцю “беларуская мова” займае важнае месца. Вучэбны курс заканчвае цыкл гістарычных дысцыплін і падагульнае вывучанае ў курсах “Сучасная беларуская літаратурная мова”, “Стараславянская мова”, “Гісторыя беларускай літаратурнай мовы”, “Гістарычная граматыка”.

Сувязь вучэбнай дысцыпліны з іншымі дысцыплінамі. Вучэбная дысцыпліна “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскай мовы” звязана з такімі вучэбнымі дысцыплінамі, як “Стараславянская мова”, “Гісторыя беларускай мовы”, “Уводзіны ў мовазнаўства”, а таксама са школьным курсам беларускай мовы. Лекцыйныя і практычныя заняткі накіраваны на выяўленне спецыфічных рыс сучаснай беларускай літаратурнай мовы, што з’яўляецца надзвычай важным ва ўмовах білінгвізму.

У выніку вывучэння вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” студэнт павінен **ведаць:**

- ролю мовы і маўлення ў працэсе сацыяльных зносін;
- месца і ролю беларускай мовы ў славянскай і еўрапейскай супольнасці народаў і моў;
- функцыі беларускай мовы як асноватворнага кампанента нацыянальнай культуры;
- сістэму агульных фанетычных, граматычных і лексічных асаблівасцей усходнеславянскіх моў;
- спецыфічныя рысы беларускай, рускай і ўкраінскай моў, прычыны ўзнікнення гэтых адрозненняў;
- навуковую і даведачную літаратуру па дадзенай галіне мовазнаўчай навукі;

умець:

- адбіраць, аналізаваць і сістэматызаваць моўныя факты;
- праводзіць лінгвістычныя назіранні, рабіць абагульненні і вывады;
- заўважаць, кваліфікаваць і выпраўляць памылкі вучняў;
- самастойна раскрываць прычыны ўзнікнення і пашырэння адрозненняў паміж беларускай, рускай і ўкраінскай мовамі;
- граматычна карыстацца вуснай і пісьмовай мовай.

валодаць:

- базавымі паняццямі параўнальна-гістарычнага даследавання моў;
- прыёмамі рэканструкцыі праславянскіх форм;
- метадамі супастаўлення граматычных форм беларускай і рускай моў; – правапісам сучаснай беларускай літаратурнай мовы.

Вывучэнне вучэбнай дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” павінна забяспечыць у студэнтаў фарміраванне спецыяльнай кампетэнцыі **БПК-24:** Супастаўляць ўсходнеславянскія мовы, улічваючы асноўныя заканамернасці іх развіцця.

Структура зместу вучэбнай дысцыпліны

У адпаведнасці з вучэбным планам установы вышэйшай адукацыі “Беларускі дзяржаўны педагагічны ўніверсітэт імя Максіма Танка” на вывучэнне дысцыпліны “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў” запланавана 96 гадзін, з іх 48 гадзін – аўдыторныя заняткі (24 гадзіны – лекцыі, 24 гадзіны – практычныя заняткі), 48 гадзін – самастойная праца.

Форма атрымання вышэйшай адукацыі – дзённая. Форма прамежкавай атэстацыі – **экзамен.**

Размеркаванне гадзін на дзённым аддзяленні на 4 курсе:

семес тр	усяго гадзін	аўдытор.	лекцыі	практычныя	самаст. праца	форма атэстацыі
8	96	48	24	24	48	экзамен

ЗМЕСТ ВУЧЭБНАГА МАТЭРЫЯЛУ

1. Уводзіны. Прадмет, змест і задачы параўнальнай граматыкі ўсходнеславянскіх моў. Аб'ект і крыніцы параўнальнай граматыкі. Сувязь параўнальнай граматыкі з іншымі лінгвістычнымі дысцыплінамі. Адукацыйна-тэарэтычнае і практычнае значэнне прадмета “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў”.

Параўнальна-гістарычны метады у мовазнаўстве. Дасягненні ўсходнеславянскай кампаратывістыкі.

Індаеўрапейская моўная сям'я. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці індаеўрапейскай прамовы. Перыяды ў гісторыі развіцця праславянскай мовы. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці праславянскай мовы. Экстралінгвістычныя і лінгвістычныя фактары распаду праславянскай мовы і фарміравання агульнаўсходнеславянскай мовы. Агульнаўсходнеславянская мова, асноўныя гіпотэзы і прычыны яе ўзнікнення, спецыфічныя асаблівасці. Дыялектны падзел агульнаўсходнеславянскай мовы. Усходнеславянскія мовы (беларуская, руская, украінская), іх месца сярод індаеўрапейскіх.

2. Фанетыка і фаналогія. Агульная характарыстыка фанетычнай сістэмы агульнаславянскай мовы. Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.

Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах. Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай.

Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.

3. Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія. Арфаэпічныя нормы ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Асаблівасці вымаўлення галосных (націскных і ненаціскных). Вымаўленне зычных. Вымаўленне спалучэнняў галосных. Вымаўленне спалучэнняў зычных.

З гісторыі графікі ўсходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка ўсходнеславянскіх алфавітаў. Літары, агульныя для беларускага, рускага і ўкраінскага алфавітаў. Літары, уласцівыя толькі беларускаму, толькі рускаму і толькі ўкраінскаму алфавітам. Апостраф у беларускай і ўкраінскай графіцы.

Суадносіны паміж фанетычным і марфалагічным прынцыпамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай арфаграфіі. Традыцыйныя напісанні ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Рэформы беларускага, рускага і ўкраінскага правапісу.

4. Марфалогія. Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў. Спосабы выражэння граматычных значэнняў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Спецыфіка часцін мовы як лексічна-граматычных класаў слоў у сучасных усходнеславянскіх мовах.

4.1. Назоўнік. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Катэгорыя ліку.

Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах. Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланенняў адзіночнага і множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Словаўтварэнне назоўнікаў.

4.2. Прыметнік. Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі. Поўныя і кароткія формы прыметнікаў, іх марфалагічныя прыкметы і сінтаксічныя функцыі ва ўсходнеславянскіх мовах. Ступені параўнання прыметнікаў, іх утварэнне і асаблівасці ўжывання ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў прыметнікаў усіх разрадаў. Асаблівасці словаўтварэння прыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Формы суб'ектыўнай ацэнкі прыметнікаў.

4.3. Лічэбнік. Граматычныя асаблівасці лічэбнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Зборныя лічэбнікі і спецыфіка іх спалучэння з назоўнікамі ва ўсходнеславянскіх мовах. Скланенне лічэбнікаў. Рэшткі былых родавых формаў лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці словаўтварэння лічэбнікаў.

4.4. Займеннік. Разрады займеннікаў паводле значэння ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых формаў займеннікаў усіх разрадаў.

4.5. Дзеяслоў. Параўнальная характарыстыка граматычных катэгорый і формаў дзеяслова ва ўсходнеславянскіх мовах. Інфінітыў. Спрагальныя формы. Зваротныя дзеясловы. Стан дзеяслова. Закончанае і незакончанае трыванне дзеяслова. Лад дзеяслова. Утварэнне формаў загаднага ладу ва ўсходнеславянскіх мовах. Час дзеяслова. Формы цяперашняга часу. Утварэнне формаў прошлага часу. Форма складанага прошлага часу ў беларускай і ўкраінскай мовах. Формы будучага часу. Змяненне дзеясловаў па асобах і ліках. Асаблівасці спражэння нетэматычных дзеясловаў. Рознаспрагальныя дзеясловы. Асаблівасці словаўтварэння дзеясловаў.

4.6. Дзеепрыметнік. Спецыфічныя асаблівасці ўтварэння дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Поўная і кароткая формы дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыметнікаў.

4.7. Дзеепрыслоўе. Утварэнне і ўжыванне дзеепрыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыслоўяў.

4.8. Прыслоўе. Агульная характарыстыка прыслоўяў беларускай, рускай і ўкраінскай мовы. Паходжанне прыслоўяў. Ступені параўнання якасных прыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах.

4.9. Службовыя часціны мовы. Выклічнік. Гукаперайманні. Прыназоўнік. Агульная характарыстыка прыназоўнікаў. Паходжанне

прыназоўнікаў. Сінамічнасць і варыянтнасць прыназоўнікаў. Спецыфіка ўжывання прыназоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.

Злучнік. Агульная характарыстыка злучнікаў. Паходжанне злучнікаў.

Часціца. Разрады часціц. Паходжанне часціц. Функцыі часціц ва ўсходнеславянскіх мовах.

Выклічнік. Разрады выклічнікаў. Паходжанне выклічнікаў. Функцыі выклічнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.

Гукаперайманні. Агульная характарыстыка гукаперайманняў. Роля гукаперайманняў у маўленні.

4.10. Прэдыкатывы. Мадальныя словы. Прэдыкатывы. Агульная характарыстыка прэдыкатываў. Асаблівасці перакладу прэдыкатываў.

Мадальныя словы. Разрады мадальных слоў паводле значэння. Сінтаксічная функцыя мадальных слоў. Ужыванне мадальных слоў у сучасным беларускім, рускім і ўкраінскім маўленні.

5. Сінтаксіс. Агульнасць сінтаксічнай будовы ўсходнеславянскіх моў. Спосабы выражэння сінтаксічных адносін у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Сінтаксічныя адрозненні ва ўсходнеславянскіх мовах.

5.1. Словазлучэнне. Беспрыназоўнікавыя і прыназоўнікавыя словазлучэнні ва ўсходнеславянскіх мовах.

5.2. Просты сказ. Класіфікацыя простых сказаў. Выражэнне дзейніка і выказніка ва ўсходнеславянскіх мовах. Выражэнне даданых членаў сказа. Асаблівасці выражэння зваротка. Асаблівасці перакладу простых сказаў.

5.3. Складаны сказ. Класіфікацыя складаных сказаў. Асаблівасці будовы складаных сказаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Спосабы перадачы чужога маўлення ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Асаблівасці перакладу складаных сказаў.

6. Лексікалогія. Фразеалогія. Індаеўрапейская лексіка ва ўсходнеславянскіх мовах. Агульнаславянская лексіка ў беларускай і ўкраінскай мовах. Уласнабеларуская, уласнаруская і ўласнаўкраінская лексіка. Стараславянізмы ва ўсходнеславянскіх мовах. Усходнеславянскія лексічныя запазычанні ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Словы іншамоўнага паходжання, інтэрнацыяналізмы і іх засваенне (семантычнае, фанетычнае, марфалагічнае) усходнеславянскімі мовамі.

Лексіка актыўная і пасіўная, агульнаўжывальная і абмежаванага ўжытку, нейтральная і стылістычна афарбаваная. Асаблівасці ўжывання розных пластоў лексікі ва ўсходнеславянскіх мовах.

Фразеалогія беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Паходжанне фразеалагізмаў. Фразеалагізмы, агульныя для ўсходнеславянскіх моў. Уласнабеларускія, уласнарускія і ўласнаўкраінскія фразеалагізмы. Пераклад фразеалагізмаў. Фразеалагічныя калькі. Неабходнасць барацьбы супраць штучных калек і літаральных перакладаў фразеалагізмаў.

7. Лексікаграфія. 3 гісторыі ўсходнеславянскай лексікаграфіі. Слоўнікі беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Перакладныя ўсходнеславянскія слоўнікі і характарыстыка.

**Вучэбна-метадычная карта дысцыпліны
(дзённая форма атрымання вышэйшай адукацыі)**

№ раздзела, тэмы	Назва раздзела, тэмы	Колькасць аўдыторных гадзін		Самастойная праца	Літаратура	Формы кантролю ведаў
		Лекцыі	Практычныя заняткі			
ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ		24	24	48		
1.	Уводзіны	4	2	2		
	<i>Уводзіны</i> Прадмет, змест і задачы параўнальнай граматыкі ўсходнеславянскіх моў. Аб'ект і крыніцы параўнальнай граматыкі. Сувязь параўнальнай граматыкі з іншымі лінгвістычнымі дысцыплінамі. Адукацыйна-тэарэтычнае і практычнае значэнне прадмета “Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў”. Параўнальна-гістарычны метадычны мовазнаўстве. Дасягненні ўсходнеславянскай кампаратывістыкі.	2			1, 2, 3, 4, 5	
	Індаеўрапейская моўная сям'я. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці індаеўрапейскай прамовы. Перыяды ў гісторыі развіцця праславянскай мовы. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці праславянскай мовы. Экстралінгвістычныя і лінгвістычныя фактары распаду праславянскай мовы і фарміравання агульнаўсходнеславянскай мовы. Агульнаўсходнеславянская мова, асноўныя гіпотэзы і прычыны яе ўзнікнення, спецыфічныя асаблівасці. Дыялектны падзел агульнаўсходнеславянскай мовы. Усходнеславянскія мовы (беларуская, руская, украінская), іх месца сярод індаеўрапейскіх.	2	2	2	3, 5	Рэйтынговая кантрольная работа № 1
2.	Фанетыка і фаналогія	6	6	8		
	Агульная характарыстыка фанетычнай сістэмы агульнаславянскай мовы. Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.	2		2	2, 3, 5	Праверка падрыхтаваных тэкстаў
	Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах.	2	2	2	2, 3, 5	
	Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай.		2	2	2, 3, 5	Даклад

	Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі. Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах. Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай. Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.	2	2	2	2, 3, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
3.	Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія	2	2	4		
3.1.	Арфаэпічныя нормы ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Асаблівасці вымаўлення галосных (націскных і ненаціскных). Вымаўленне зычных. Вымаўленне спалучэнняў галосных. Вымаўленне спалучэнняў зычных. 3 гісторыі графікі ўсходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка ўсходнеславянскіх алфавітаў. Літары, агульныя для беларускага, рускага і ўкраінскага алфавітаў. Літары, уласцівыя толькі беларускаму, толькі рускаму і толькі ўкраінскаму алфавітам. Апостраф у беларускай і ўкраінскай графіцы. Суадносіны паміж фанетычным і марфалагічным прынцыпамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай арфаграфіі. Традыцыйныя напісанні ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Рэформы беларускага, рускага і ўкраінскага правапісу.	2	2	4	2, 3, 4	
4.	Марфалогія	6	8	22		
4.1.	Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў. <i>Назоўнік</i> Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах.	1		2	1, 2, 3, 4, 5	Рэйтынгавая кантрольная работа № 2
	Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланенняў адзіночнага і множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Словаўтварэнне назоўнікаў.	1	2	4	1, 2, 3, 4, 5	Даклад
4.2.	<i>Прыметнік</i> Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі. Поўныя і кароткія формы прыметнікаў, іх марфалагічныя прыкметы і сінтаксічныя функцыі ва ўсходнеславянскіх мовах. Ступені параўнання прыметнікаў, іх утварэнне і асаблівасці ўжывання ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў прыметнікаў усіх разрадаў. Асаблівасці словаўтварэння прыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Формы суб'ектыўнай ацэнкі прыметнікаў.	1		2	1, 2, 3, 4, 5	

4.3.	<i>Лічэбнік</i> Граматычныя асаблівасці лічэбнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Зборныя лічэбнікі і спецыфіка іх спалучэння з назоўнікамі ва ўсходнеславянскіх мовах. Скланенне лічэбнікаў. Рэшткі былых родавых формаў лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці словаўтварэння лічэбнікаў.	1		2	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.4.	<i>Займеннік</i> Разрады займеннікаў паводле значэння ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых формаў займеннікаў усіх разрадаў.	2		2	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.5.	<i>Дзеяслоў</i> Параўнальная характарыстыка граматычных катэгорый і формаў дзеяслова ва ўсходнеславянскіх мовах. Інфінітыў. Спрагальныя формы. Зваротныя дзеясловы. Стан дзеяслова. Закончанае і незакончанае трыванне дзеяслова. Лад дзеяслова. Утварэнне формаў загаднага ладу ва ўсходнеславянскіх мовах.		1	2	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
	Час дзеяслова. Формы цяперашняга часу. Утварэнне формаў прошлага часу. Форма складанага прошлага часу ў беларускай і ўкраінскай мовах. Формы будучага часу. Змяненне дзеясловаў па асобах і ліках. Асаблівасці спражэння нетэматычных дзеясловаў. Рознаспрагальныя дзеясловы. Асаблівасці словаўтварэння дзеясловаў.		1	2	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.6.	<i>Дзеепрыметнік.</i> Спецыфічныя асаблівасці ўтварэння дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Поўная і кароткая формы дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыметнікаў.		1		1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.7.	<i>Дзеепрыслоўе.</i> Утварэнне і ўжыванне дзеепрыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыслоўяў.			2	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.8.	<i>Прыслоўе</i> Агульная характарыстыка прыслоўяў беларускай, рускай і ўкраінскай мовы. Паходжанне прыслоўяў. Ступені параўнання якасных прыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах.		1	2	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
4.9.	<i>Службовыя часціны мовы. Выклічнік. Гукаперайманні.</i> Прыназоўнік. Агульная характарыстыка прыназоўнікаў. Паходжанне прыназоўнікаў. Сінамічнасць і варыянтнасць прыназоўнікаў. Спецыфіка ўжывання прыназоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Злучнік. Агульная характарыстыка злучнікаў. Паходжанне злучнікаў. Часціца. Разрады часціц. Паходжанне часціц. Функцыі часціц ва ўсходнеславянскіх мовах. Выклічнік. Разрады выклічнікаў. Паходжанне выклічнікаў. Функцыі выклічнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Гукаперайманні. Агульная характарыстыка гукаперайманняў. Роля гукаперайманняў у маўленні		1	2	1, 2, 3, 4, 5	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне

4.10	<i>Прэдыкатывы. Мадальныя словы.</i> Прэдыкатывы. Агульная характарыстыка прэдыкатываў. Асаблівасці перакладу прэдыкатываў. Мадальныя словы. Разрады мадальных слоў паводле значэння. Сінтаксічная функцыя мадальных слоў. Ужыванне мадальных слоў у сучасным беларускім, рускім і ўкраінскім маўленні.		1		1, 2, 3, 4, 5	
5.	Сінтаксіс	2	2	6		
	Агульнасць сінтаксічнай будовы ўсходнеславянскіх моў Спосабы выражэння сінтаксічных адносін у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Сінтаксічныя адрозненні ва ўсходнеславянскіх мовах.	1		2	1, 2, 4	
5.1.	<i>Словазлучэнне.</i> Беспрыназоўнікавыя і прыназоўнікавыя словазлучэнні ва ўсходнеславянскіх мовах.		1		1, 2, 4	
5.2.	<i>Просты сказ</i> Класіфікацыя простых сказаў. Выражэнне дзейніка і выказніка ва ўсходнеславянскіх мовах. Выражэнне даданых членаў сказа. Асаблівасці выражэння зваротка. Асаблівасці перакладу простых сказаў.	1		2	1, 2, 4	
5.3.	<i>Складаны сказ</i> Класіфікацыя складаных сказаў. Асаблівасці будовы складаных сказаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Спосабы перадачы чужога маўлення ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Асаблівасці перакладу складаных сказаў.		1	2	1, 2, 4	Індывідуальнае і фронтальнае апытванне
6.	Лексікалогія. Фразеалогія	4	2	4		
	Індаеўрапейская лексіка ва ўсходнеславянскіх мовах. Агульнаславянская лексіка ў беларускай і ўкраінскай мовах. Уласнабеларуская, уласнаруская і ўласнаўкраінская лексіка. Стараславянскія і ўсходнеславянскія лексічныя запазычванні ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Словы іншамоўнага паходжання, інтэрнацыяналізмы і іх засваенне (семантычнае, фанетычнае, марфалагічнае) усходнеславянскімі мовамі. Лексіка актыўная і пасіўная, агульнаўжывальная і абмежаванага ўжытку, нейтральная і стылістычна афарбаваная. Асаблівасці ўжывання розных пластоў лексікі ва ўсходнеславянскіх мовах.	4		2	1, 2, 4	
	Фразеалогія беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Паходжанне фразеалагізмаў. Фразеалагізмы, агульныя для ўсходнеславянскіх моў. Уласнабеларускія, уласнарускія і ўласнаўкраінскія фразеалагізмы. Пераклад фразеалагізмаў. Фразеалагічныя калькі. Неабходнасць барацьбы супраць штучных калек і літаральных перакладаў фразеалагізмаў.		2	2	1, 2, 4	Даклад
7.	Лексікаграфія		2	2		
7.1.	3 гісторыі ўсходнеславянскай лексікаграфіі. Слоўнікі беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Перакладныя ўсходнеславянскія слоўнікі і іх характарыстыка.		2	2	1, 2, 4	
	Усяго: 96 гадзін	24	26	48		Экзамен

ІНФАРМАЦЫЙНА-МЕТАДЫЧНАЯ ЧАСТКА

Асноўная літаратура

1. Бернштейн, С.Б. Сравнительная грамматика славянских языков / С.Б. Бернштейн. – М.: МГУ, Наука, 2005. – 352 с.
2. Дуличенко, А.Д. Введение в славянскую филологию: Учебное пособие. – 2-е издание, стереотипное. 0150 Москва: ФЛИНТА, 2014. – 720 с.
3. Сопоставительный анализ восточнославянских языков: учеб. пособие / А.А.Лукашанец [и др.]; под ред. А.А.Лукашанца, А.М.Мезенко. – Минск: ИВЦ Минфина, 2005. – 228 с.
4. Трофимович, Т.Г. Сравнительно-историческая грамматика русского и белорусского языков: курс лекций / Т.Г.Трофимович. – Минск: Изд-во БГПУ, 2006. – 179 с.
5. Языки мира. Славянские языки / РАН. Институт языкознания; Ред. колл.: А.М. Молдован, С.С. Скорвид, А.А. Кибрик и др. – М.: Academia, 2005. — 656 с.

Дадатковая літаратура

1. Гісторыя беларускай мовы (гістарычная граматыка беларускай мовы): вучэб.-метадыч. комплекс / склад. С.М.Струкава. – Наваполацк: Выд-ва ПДУ, 2005. – 156 с.
2. Карский, Е.Ф. Белорусы: в 3 т. / Е.Ф.Карский. – Минск: Беларуская Энцыклапедыя, 2006 – 2008.
3. Поржезинский, В.К. Сравнительная грамматика славянских языков / В.К.Поржезинский. – 2-е изд. – М.: Едиториал УРСС, 2004. – 136 с.
4. Савченко, А.Н. Сравнительная грамматика индоевропейских языков / А.Н.Савченко. – 2-е изд. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 416 с.
5. Шахматов, А.А. Очерк древнейшего периода истории русского языка / А.А.Шахматов. – М.: Индрик, 2002. – 424 с.
6. Широкова, А.В. Сопоставительная типология разноструктурных языков (фонетика, морфология) / А.В.Широкова. – М.: Добросвет, 2000. – 200 с.

**МЕТАДЫЧНЫЯ РЭКАМЕНДАЦЫІ
ПА АРГАНІЗАЦЫІ САМАСТОЙНАЙ ПРАЦЫ СТУДЭНТАЎ
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
“ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ”**

Самастойная праца студэнтаў арганізуецца ў адпаведнасці з Палажэннем аб самастойнай працы студэнтаў. Самастойная праца студэнтаў накіравана на актывізацыю іх мысліцельнай дзейнасці, на выяўленне ўзроўню іх ведаў па вучэбнай дысцыпліне. Самастойная праца выпрацоўвае ў студэнтаў такія якасці як ініцыятыўнасць, самастойнасць, уменне знайсці і кваліфікаваць неабходную інфармацыю. Пры арганізацыі самастойнай працы па вучэбнай дысцыпліне “Параўнальная граматыка ёсходнеславянскіх моў” улічваецца падрыхтоўка дыферэнцыраваных (рознаўзроўневых) трэніровачных практыкаванняў па тэмах, што патрабуюць самастойнага засваення.

Самастойная праца студэнтаў прадугледжвае выкананне пісьмовых прац, падрыхтоўку вусных паведамленняў і пісьмовых рэфератаў па вызначанай тэматыцы, знаёмства з навуковай, навукова-папулярнай, хрэстаматыйнай літаратурай, канспектаванне неабходнай тэарэтычнай літаратуры па пэўнай праблеме, складанне агляду навуковай літаратуры, рэферыраванне і анатаванне прафесійна арыентаваных тэкстаў і інш.

ПАТРАБАВАННІ ДА ВЫКАНАННЯ САМАСТОЙНАЙ РАБОТЫ СТУДЭНТАЎ

№ п/п	Назва тэмы, раздзела	Колькасць гадзін на СРС	Заданне	Форма выканання
1.2.	Індаеўрапейская моўная сям'я Фанетычныя і граматычныя асаблівасці індаеўрапейскай прамовы. Перыяды ў гісторыі развіцця праславянскай мовы. Фанетычныя і граматычныя асаблівасці праславянскай мовы. Экстралінгвістычныя і лінгвістычныя фактары распаду праславянскай мовы і фарміравання агульнаўсходнеславянскай мовы. Агульнаўсходнеславянская мова, асноўныя гіпотэзы і прычыны яе ўзнікнення, спецыфічныя асаблівасці.	2	Падрыхтаваць парт- фолія, дзе будуць праілюстраваны звесткі пра фанетыч- ныя і граматычныя асаблівасці прасла- вянскай мовы. Экстралінгвістычныя і лінгвістычныя фактары распаду праславянскай мовы і фарміравання агульнаўсходнеславянск ай мовы.	Прэзентацыя
2.1.	Агульная характарыстыка фанетычнай сістэмы агульнаславянскай мовы Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.	2	Падрыхтаваць даклад пра спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай.	Прэзентацыя
2.2.	Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах.	2	Заканспекціраваць тэму “Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў”.	Канспект
2.3.	Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў. Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай. Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.	2	Падрыхтаваць прэзентацыю па тэме “Спецыфічныя фане- тычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай”.	Прэзентацыя

2.4	<p>Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка сістэмы вакалізму. Параўнальная характарыстыка сістэмы кансанантызму. Мадэлі пазіцыйных і гістарычных чаргаванняў зычных і галосных фанем ва ўсходнеславянскіх мовах. Фанетычныя рысы, агульныя для беларускай, рускай і ўкраінскай моў.</p> <p>Спецыфічныя фанетычныя асаблівасці беларускай мовы ў параўнанні з рускай і ўкраінскай. Склад і націск у сучасных усходнеславянскіх мовах. Прынцыпы фанетычнай транскрыпцыі.</p>	2	<p>Падрыхтаваць прэзентацыю па тэме “Фанетычная сістэма сучасных усходнеславянскіх моў”.</p>	Прэзентацыя
3.1.	<p><i>Арфаэпія. Графіка. Арфаграфія</i></p> <p>Арфаэпічныя нормы ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Асаблівасці вымаўлення галосных (націскных і ненаціскных). Вымаўленне зычных. Вымаўленне спалучэнняў галосных. Вымаўленне спалучэнняў зычных.</p> <p>З гісторыі графікі ўсходнеславянскіх моў. Параўнальная характарыстыка ўсходнеславянскіх алфавітаў. Літары, агульныя для беларускага, рускага і ўкраінскага алфавітаў. Літары, уласцівыя толькі беларускаму, толькі рускаму і толькі ўкраінскаму алфавітам. Апостраф у беларускай і ўкраінскай графіцы.</p>	4	<p>Падрыхтаваць даклад па тэме “З гісторыі графікі ўсходнеславянскіх моў», «Параўнальная характарыстыка ўсходнеславянскіх алфавітаў», «Літары, агульныя для беларускага, рускага і ўкраінскага алфавітаў», «Літары, уласцівыя толькі беларускаму, толькі рускаму і толькі ўкраінскаму алфавітам», «Апостраф у беларускай і ўкраінскай».</p>	Даклад. Прэзентацыя
4.1.	<p>Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў.</p> <p><i>Назоўнік</i></p> <p>Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах.</p> <p>Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах.</p>	2	<p>Падрыхтаваць даклады па тэмах:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. 2. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. 3. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах. 	Даклад. Канспект.

4.2.	<p>Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланенняў адзіночнага і множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Словаўтварэнне назоўнікаў.</p>	2	<p>Заканспекціраваць тэмы: “Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах.. Рознаскланяльныя назоўнікі”.</p>	Канспект.
4.3.	<p><i>Назоўнік</i> Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Катэгорыя склону. Лёс клічнага склону ва ўсходнеславянскіх мовах. Тыпы скланення назоўнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Тыпы асноў назоўнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў назоўнікаў першага, другога і трэцяга скланенняў адзіночнага і множнага ліку. Рознаскланяльныя назоўнікі. Словаўтварэнне назоўнікаў.</p>	2	<p>Зрабіць прэзентацыю па тэмах 1. Катэгорыя роду. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. 2. Катэгорыя ліку. Разыходжанні ў формах ліку агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў. Рэшткі парнага ліку ў сучасных усходнеславянскіх мовах.</p>	Прэзентацыя
4.4.	<p><i>Прыметнік</i> Якасныя, адносныя і прыналежныя прыметнікі. Поўныя і кароткія формы прыметнікаў, іх марфалагічныя прыкметы і сінтаксічныя функцыі ва ўсходнеславянскіх мовах. Ступені параўнання прыметнікаў, іх утварэнне і асаблівасці ўжывання ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў прыметнікаў усіх разрадаў. Асаблівасці словаўтварэння прыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Формы суб'ектыўнай ацэнкі прыметнікаў.</p>	2	<p>Заканспекціраваць наступныя тэмы: 1. Поўныя і кароткія формы прыметнікаў, іх марфалагічныя прыкметы і сінтаксічныя функцыі ва ўсходнеславянскіх мовах. 2. Ступені параўнання прыметнікаў, іх утварэнне і асаблівасці ўжывання ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 3. Параўнальная характарыстыка склонавых канчаткаў прыметнікаў усіх разрадаў.</p>	Канспект

4.5.	<p><i>Лічэбнік</i></p> <p>Граматычныя асаблівасці лічэбнікаў у сучасных усходнеславянскіх мовах. Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Зборныя лічэбнікі і спецыфіка іх спалучэння з назоўнікамі ва ўсходнеславянскіх мовах. Скланенне лічэбнікаў. Рэшткі былых родавых формаў лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці словаўтварэння лічэбнікаў.</p>	2	Зрабіць даклад па тэме “Сінтаксічная сувязь лічэбнікаў з назоўнікамі ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах”.	Даклад
4.6.	<p><i>Займеннік</i></p> <p>Разрады займеннікаў паводле значэння ў сучасных усходнеславянскіх мовах. Параўнальная характарыстыка склонавых формаў займеннікаў усіх разрадаў.</p>	2	Зрабіць прэзентацыю па тэмах: 1. Разрады займеннікаў паводле значэння ў сучасных усходнеславянскіх мовах. 2. Параўнальная характарыстыка склонавых формаў займеннікаў усіх разрадаў.	Прэзентацыя
4.7.	<p><i>Дзеяслоў</i></p> <p>Параўнальная характарыстыка граматычных катэгорый і формаў дзеяслова ва ўсходнеславянскіх мовах. Інфінітыў. Спрагальныя формы. Зваротныя дзеясловы. Стан дзеяслова. Закончанае і незакончанае трыванне дзеяслова. Лад дзеяслова. Утварэнне формаў загаднага ладу ва ўсходнеславянскіх мовах.</p>	2	Зрабіць даклад па тэме “Параўнальная характарыстыка граматычных катэгорый і формаў дзеяслова ва ўсходнеславянскіх мовах”.	Даклад
4.8.	<p><i>Дзеяслоў</i></p> <p>Час дзеяслова. Формы цяперашняга часу. Утварэнне формаў прошлага часу. Форма складанага прошлага часу ў беларускай і ўкраінскай мовах. Формы будучага часу. Змяненне дзеясловаў па асобах і ліках. Асаблівасці спражэння нетэматычных дзеясловаў. Рознаспрагальныя дзеясловы. Асаблівасці словаўтварэння дзеясловаў.</p>	2	Заканспекціраваць тэм 4.8. “Дзеяслоў”.	Канспект

4.9.	<p><i>Дзеепрыметнік, дзеепрыслоўе</i></p> <p>Спецыфічныя асаблівасці ўтварэння дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці ўжывання дзеепрыметнікаў у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Поўная і кароткая формы дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыметнікаў. Утварэнне і ўжыванне дзеепрыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асаблівасці перакладу дзеепрыслоўяў.</p>	2	<p>Зрабіць прэзентацыю на тэму “Спецыфічныя асаблівасці ўтварэння дзеепрыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах”.</p> <p>Зрабіць даклад па тэме “Асаблівасці перакладу дзеепрыметнікаў”.</p>	Прэзентацыя Даклад
4.10.	<p><i>Прыслоўе</i></p> <p>Агульная характарыстыка прыслоўяў беларускай, рускай і ўкраінскай мовы. Паходжанне прыслоўяў. Ступені параўнання якасных прыслоўяў ва ўсходнеславянскіх мовах.</p>	2	<p>Зрабіць прэзентацыю па тэме “Агульная характарыстыка прыслоўяў беларускай, рускай і ўкраінскай мовы”.</p>	Прэзентацыя
4.11.	<p><i>Службовыя часціны мовы. Выклічнік. Гукаперайманні. Прэдыкатывы. Мадальныя словы</i></p> <p>Прыназоўнік. Агульная характарыстыка прыназоўнікаў. Паходжанне прыназоўнікаў. Сінанамічнасць і варыянтнасць прыназоўнікаў. Спецыфіка ўжывання прыназоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.</p> <p>Злучнік. Агульная характарыстыка злучнікаў. Паходжанне злучнікаў.</p> <p>Часціца. Разрады часціц. Паходжанне часціц. Функцыі часціц ва ўсходнеславянскіх мовах.</p> <p>Выклічнік. Разрады выклічнікаў. Паходжанне выклічнікаў. Функцыі выклічнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.</p> <p>Гукаперайманні. Агульная характарыстыка гукаперайманняў. Роля гукаперайманняў у маўленні.</p> <p>Прэдыкатывы. Агульная характарыстыка прэдыкатываў. Асаблівасці перакладу прэдыкатываў. Мадальныя словы. Разрады мадальных слоў паводле значэння.</p> <p>Сінтаксічная функцыя мадальных слоў. Ужыванне мадальных слоў у сучасным беларускім, рускім і ўкраінскім маўленні.</p>	2	<p>Заканспекціраваць тэмы;</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прыназоўнік. Агульная характарыстыка прыназоўнікаў. Паходжанне прыназоўнікаў. Сінанамічнасць і варыянтнасць прыназоўнікаў. 2. Злучнік. Агульная характарыстыка злучнікаў. Паходжанне злучнікаў. 3. Часціца. Разрады часціц. Паходжанне часціц. Функцыі часціц ва ўсходнеславянскіх мовах. 4. Выклічнік. Разрады выклічнікаў. Паходжанне выклічнікаў. Функцыі выклічнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 5. Гукаперайманні. Агульная характарыстыка гукаперайманняў. Роля гукаперайманняў у маўленні. 6. Прэдыкатывы. Агульная характарыстыка прэдыкатываў. Асаблівасці перакладу прэдыкатываў. 7. Мадальныя словы. Разрады мадальных слоў паводле значэння. 	Канспект

5.1.	<p>Агульнасць сінтаксічнай будовы ўсходнеславянскіх моў</p> <p>Спосабы выражэння сінтаксічных адносін у беларускай, рускай і ўкраінскай мовах.</p> <p>Сінтаксічныя адрозненні ва ўсходнеславянскіх мовах.</p> <p>Словазлучэнне Беспрыназоўнікавыя і прыназоўнікавыя словазлучэнні ва ўсходнеславянскіх мовах.</p>	2	Зрабіць канспект па тэме 5.1.	Канспект
5.2.	<p><i>Просты сказ</i></p> <p>Класіфікацыя простых сказаў.</p> <p>Выражэнне дзейніка і выказніка ва ўсходнеславянскіх мовах.</p> <p>Выражэнне даданых членаў сказа.</p> <p>Асаблівасці выражэння зваротка.</p> <p>Асаблівасці перакладу простых сказаў.</p>	2	Зрабіць прэзентацыю па тэме: “Класіфікацыя простых сказаў. Выражэнне дзейніка і выказніка ва ўсходнеславянскіх мовах. Выражэнне даданых членаў сказа”.	Прэзентацыя
5.3.	<p><i>Складаны сказ</i></p> <p>Класіфікацыя складаных сказаў.</p> <p>Асаблівасці будовы складаных сказаў ва ўсходнеславянскіх мовах.</p> <p>Спосабы перадачы чужога маўлення ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах.</p> <p>Асаблівасці перакладу складаных сказаў.</p>	2	<p>Зрабіць даклады па тэмах:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Класіфікацыя складаных сказаў. 2. Асаблівасці будовы складаных сказаў ва ўсходнеславянскіх мовах. 3. Спосабы перадачы чужога маўлення ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. 	Даклады
6.1.	<p><i>Лексікалогія</i></p> <p>Індаеўрапейская лексіка ва ўсходнеславянскіх мовах.</p> <p>Агульнаславянская лексіка ў беларускай і ўкраінскай мовах. Уласнабеларуская, уласнаруская і ўласнаўкраінская лексіка.</p> <p>Стараславянскія лексічныя запазычаныя ў беларускай, рускай і ўкраінскай мовах. Слова іншамоўнага паходжання, інтэрнацыяналізмы і іх засваенне (семантычнае, фанетычнае, марфа-лагічнае) усходнеславянскімі мовамі. Лексіка актыўная і пасіўная, агульнаўжывальная і абмежаванага ўжытку, нейтральная і стылістычна афарбаваная. Асаблівасці ўжывання розных пластоў лексікі ва ўсходнеславянскіх мовах.</p>	2	Зрабіць прэзентацыю па тэме: “Слова іншамоўнага паходжання, інтэрнацыяналізмы і іх засваенне (семантычнае, фанетычнае, марфа-лагічнае) усходнеславянскімі мовамі”.	Прэзентацыя

6.2.	<p><i>Фразеалогія беларускай, рускай і ўкраінскай моў</i></p> <p>Паходжанне фразеалагізмаў. Фразеалагізмы, агульныя для ўсходнеславянскіх моў. Уласнабеларускія, уласнарускія і ўласнаўкраінскія фразеалагізмы.</p> <p>Пераклад фразеалагізмаў. Фразеалагічныя калькі. Неабходнасць барацьбы супраць штучных калек і літаральных перакладаў фразеалагізмаў.</p>	2	<p>Зрабіць прэзентацыі па тэмах:</p> <p>1. Паходжанне фразеалагізмаў. Фразеалагімы, агульныя для ўсходнеславянскіх моў. Уласнабеларускія, уласнарускія і ўласнаўкраінскія фразеалагізмы.</p> <p>2. Пераклад фразеалагізмаў. Фразеалагічныя калькі. Неабходнасць барацьбы супраць штучных калек і літаральных перакладаў фразеалагізмаў.</p>	Прэзентацыі
7.1.	<p>3 гісторыі ўсходнеславянскай лексікаграфіі.</p> <p>Слоўнікі беларускай, рускай і ўкраінскай моў.</p> <p>Перакладныя ўсходнеславянскія слоўнікі і іх характарыстыка.</p>	2	<p>Зрабіць канспект па наступных тэмах;</p> <p>1. 3 гісторыі ўсходнеславянскай лексікаграфіі.</p> <p>2. Слоўнікі беларускай, рускай і ўкраінскай моў.</p> <p>3. Перакладныя ўсходнеславянскія слоўнікі і іх характарыстыка</p>	Канспект
	ВСЕГО	48		

ЗАДАННІ ДА РЭЙТЫНГАВЫХ КАНТРОЛЬНЫХ РАБОТ

Рэйтынгавая кантрольная работа № 1 па тэме 1.2 “Індаеўрапейская моўная сям’я”

Тэарэтычныя пытанні:

Фанетычная сістэма агульнаславянскай мовы. Спецыфічныя асаблівасці гукавой сістэмы мовы ўсходніх славян у параўнанні з агульнаславянскай і стараславянскай. Фанетычныя змяненні дапісьмовага і пісьмовага перыядаў.

Заданне. 1. Знайсці ў тэкстах рэшткі агульнаўсходнеславянскіх фанетычных з’яў у сістэме вакалізму. Выпісаць іх.

Заданне. 2. Знайсці ў тэкстах рэшткі агульнаўсходнеславянскіх фанетычных з’яў у сістэме кансанантызму. Выпісаць іх. і даць неабходныя гістарычныя каментарыі.

Заданне. 3. Патлумачь, якімі гістарычнымі працэсамі абумоўлены разыходжанні ў фанетычных сістэмах беларускай і рускай моў.

Тэкст № 1

Хаты былі на востраве. Востраў гэты, праўда, не кожны прызнаў бы за востраў - аб яго не плёскаліся ні марскія, ні нават азёрныя хвалі. Навокал адно гніла куп’істая дрыгва ды моклі панурыя лясы.

Вёска тулілася ля берага вострава - платы агародаў дзе-нідзе забягалі на куп’ё ўзболатка. З другога боку, на поўнач, балоты крыху адступалі, дорачы людзям пясчанае поле. Адступалі балоты і на заходнім баку, дзе рунелі ці жаўцелі да краю лесу палі, таксама скупыя, няўдзячныя, хоць у іх глебе і было менш пяску. З поўдня балоты зноў падбіраліся да саламяных, замшэлых радоў стрэх, але ў гэты бок ішла найбольш сувязь са светам, і тут па дрыгве была намошчана дарожка. Што гэта за дарожка, можна меркаваць хоць бы з таго, што ездзілі па ёй смела толькі ў маразы, калі і непразная твань навокал рабілася цвёрдая, як ток, ці ўлетку, калі дарожка перасыхала.

Большую частку года востраў быў як бы адасоблены ад іншых вёсак і мястэчак. Нават у непаганяныя дні рэдкія газеты ці лісты ад сыноў і братоў дабіраліся сюды ў паляшучкай торбе нялёгка - каму было прыемна лазіць па гразі без вельмі важнай прычыны, - але і гэтая нямоцная сувязь са светам пры кожным зацяжым дажджы лёгка рвалася. Восенню ці вясной яна перарывалася на цэлыя месяцы: багна, што страшна разбухала ад слоты і разводдзя, адразала востраў ад свету мацней, чым гэта маглі б зрабіць абшары вадзянога прастору. Многія дні людзі жылі, як на пляце, які злая нягода адарвала ад берага і занесла ў мора, - трэба чакаць адно, калі спадарожны вецер ці лёс зноў падгоніць да зямлі.

Але такое становішча тут не палохала, людзям на востраве яно здавалася зусім звычайным. З усіх бакоў, блізка і далёка, ведалі яны, - такія ж самыя выспы сярод бясконцых багнаў, дзікіх зараснікаў, што разлегліся на сотні вёрст з поўначы на поўдзень і з захаду на ўсход. Людзям тут трэба было жыць, і яны жылі. Аднастайныя, нудныя дажджы, што месяцамі лілі на мокрыя стрэхі,

сцюдзёныя вятры, што люта білі ў замерзлыя вочкі-шыбы заваямі, цёплае сонца, што ўставала ў пагодныя дні над купамі алешніку, - усё бачыла гэты востраў заклапочаным, у няспынай, штодзённай руплівасці. Людзі заўсёды чым-небудзь былі заняты: уранку і ўвечары, летам і зімою, у хаце, на двары, у полі, на балоце, у лесе...

Тэкст № 2

В середине разговора про политические действия Анна Павловна разгорячилась.— Ах, не говорите мне про Австрию! Я ничего не понимаю, может быть, но Австрия никогда не хотела и не хочет войны. Она предаёт нас. Россия одна должна быть спасительницей Европы. Наш благодетель знает свое высокое призвание и будет верен ему. Вот одно, во что я верю. Нашему доброму и чудному государю предстоит величайшая роль в мире, и он так добродетелен и хорош, что Бог не оставит его, и он исполнит свое призвание задавить гидру революции, которая теперь еще ужаснее в лице этого убийцы и злодея. Мы одни должны искупить кровь праведника. На кого нам надеяться, я вас спрашиваю?.. Англия с своим коммерческим духом не поймет и не может понять всю высоту души императора Александра. Она отказалась очистить Мальту. Она хочет видеть, ищет заднюю мысль наших действий. Что они сказали Новосильцеву? Ничего. Они не поняли, они не могли понять самоотвержения нашего императора, который ничего не хочет для себя и все хочет для блага мира. И что они обещали? Ничего. И что обещали, и того не будет! Пруссия уже объявила, что Бонапарте непобедим и что вся Европа ничего не может против него...

Рэйтынговая кантрольная работа № 2 па тэме 4.1 “Гістарычная агульнасць марфалагічнай сістэмы ўсходнеславянскіх моў”

Тэарэтычныя пытанні:

1. Катэгорыя роду назоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
2. Разыходжанні ў родзе агульных для беларускай, рускай і ўкраінскай моў назоўнікаў.

Заданне. 1. Знайсці ў тэкстах назоўнікі, род якіх адрозніваецца ў рускай і беларускай мовах.

Заданне. 2. Патлумачыць, чым выкліканы разыходжанні.

Тэкст № 1.

У той брыдкі сакавіцкі вечар я якраз рыхтаваўся да работы. Шчыра кажучы, не цярпелася дарвацца да яе: многія месяцы я займаўся не тым, чым хацеў.

Для мяне гэтыя першыя хвіліны - ледзь не найбольшая асалода ў жыцці. Метадычна раскласці на сталае рэчы: чыстая папера - справа, злева - месца для спісанай. Справа крыху далей - вымытая да рыпення попелыніца. Для яе нечепаны (абавязкова нечепаны!) пачак цыгарэт. Дзве ручкі запраўлены чарнілам. На падаконні злева свежазмолатая кава ў герметычным слоіку і кававы апарат. На сталае ані парушынкi.

Сам ты толькі што пагаліўся, узяў ванну, абавязкова надзеў новую чыстую кашулю. Перад табою бялюткі аркуш ільснянай паперы, і зялёная лямпа кідае на яго яркае ў салатавым паўзмроку кола. Ты можаш адкласці работу да раніцы - усё адно ўнутрана ты падрыхтаваны да яе. А можаш сесці і зараз.

І чорт яго бяры, што за вокнамі шалее і коса імчыцца мокрая тхлань сакавіцкага снегу, што за ім ледзь відны вулічныя сіратлівыя ліхтары, скурчаныя цені прахожых, рухомы вежавы кран непадалёк і чырвоную іголку тэлевышкі наводдаць. Нічога, што так тужліва калоцяцца аблепленыя снегам дрэвы і так бяздонна блішчыць пад рэдкімі ліхтарамі асфальт.

Няхай. У цябе цёпла. І ты ўвесь, і скураю і нутром, падрыхтаваны да вялікай Работы, адзінага пэўнага, што ў цябе ёсць. І ўсё гэта - як быццам чакаеш найдарожшага спаткання, а яно чакае цябе, і сэрца замірае і падае. І незайманы, цнатлівы ліст паперы чакае першага пацалунка пяра.

Званок!

Я ўнутрана вылаяўся. Але стол быў прыбраны, і чакаў, і мог чакаць да заўтра, і, можа, гэта было яшчэ лепей, як лепей чакаць дарагога спаткання, каб даўжэй адчуваць лікуючую непатольнасць. Легчы спаць, ведаючы, што «заўтра» прынясе першую - заўсёды першую! - радасць, і прачнуцца з адчуваннем гэтай радасці, і ўстаць, і ўзяць яе.

Да таго ж званок быў знаёмы, «толькі для сваіх». Дый хто пацягнуўся б некуды з хаты ў такую сабачую золь без пільнай патрэбы.

Я адчыніў дзверы. На пляцоўцы стаяла, дыгаючы, як жораў, нагамі, худая тонкая постаць у цёмна-шэрым паліто, саматканым клятчастым шаліку, тоўстым, як коўдра, і ў бабровой шапцы.

Бабёр гэты ад расталага снегу, шчыра кажучы, дужа нагадваў кошку пад дажджом. Вярнуўся ў родную стыхію.

- Заходзь, Мар'яне.

Ён нібыта юкнуў у перадпакой, ляпнуў за сабою дзвярыма, уздыхнуў і толькі тады сказаў:

- А быці таму палацу княскаму багату, як касцёл, дый надалей фундаваць касцёлы.

Мы з ім любілі часам паразмаўляць «у стылі барока». Але на гэты раз жарт у яго не атрымаўся: занадта бязраднай была ўсмешка, занадта няўпэўнена расшпільвалі паліто худыя доўгія пальцы.

Гэта быў Мар'ян Пташынскі, адзін з нямногіх маіх сяброў, «ларнік* вучоны» і сапраўды адзін з лепшых у краіне знаўцаў архіўнай справы, вядомы, праўда, значна больш як калекцыянер-аматар. Калекцыянер амаль неверагодна абазнаны і ўзброены найглыбейшымі ведамі, беспамылковым густам, сабачым нюхам на фальшывае і сапраўднае, сталёвай інтуіцыяй і чуццём на падробкі.

* Галоўны над архівам (старабел.).

Мы з ім любім адзін аднаго. Ён ледзь не адзіны чалавек з вучонага свету, які не ставіцца іранічна да маіх гісторыка-крымінальных росшукаў. А я люблю ягоныя бясконцыя апавяданні аб рэчах, паперах, пячацях, манетах і ўсім такім іншым.

Абодва мы кавалеры (ад яго пайшла жонка, пусценькі коцік - актрыса), абодва ў вольны час ловім рыбу і спрачаемся, абодва прымаем адзін аднаго такімі, якія мы ёсць.

Тэкст № 2

Приступая к описанию недавних и столь странных событий, происшедших в нашем, доселе ничем не отличавшемся городе, я принужден, по неумению моему, начать несколько издалека, а именно некоторыми биографическими подробностями о талантливом и многотимом Степане Трофимовиче Верховенском. Пусть эти подробности послужат лишь введением к предлагаемой хронике, а самая история, которую я намерен описывать, еще впереди. Скажу прямо: Степан Трофимович постоянно играл между нами некоторую особую и, так сказать, гражданскую роль и любил эту роль до страсти, — так даже, что, мне кажется, без нее и прожить не мог. Не то чтоб уж я его приравнивал к актеру на театре: сохрани боже, тем более что сам его уважаю. Тут всё могло быть делом привычки, или, лучше сказать, непрерывной и благородной склонности, с детских лет, к приятной мечте о красивой гражданской своей постановке. Он, например, чрезвычайно любил свое положение «гонимого» и, так сказать, «ссылного». В этих обоих словечках есть своего рода классический блеск, соблазнивший его раз навсегда, и, возвышая его потом постепенно в собственном мнении, в продолжение столь многих лет, довел его наконец до некоторого весьма высокого и приятного для самолюбия пьедестала. В одном сатирическом английском романе прошлого столетия некто Гулливер, возвратясь из страны лилипутов, где люди были всего в какие-нибудь два вершка росту, до того приучился считать себя между ними великаном, что, и ходя по улицам Лондона, невольно кричал прохожим и экипажам, чтоб они пред ним сворачивали и остерегались, чтоб он как-нибудь их не раздавил, воображая, что он всё еще великан, а они маленькие. За это смеялись над ним и бранили его, а грубые кучера даже стегали великана кнутьями; но справедливо ли? Чего не может сделать привычка? Привычка привела почти к тому же и Степана Трофимовича, но еще в более невинном и безобидном виде, если можно так выразиться, потому что прекраснейший был человек.

ПЕРАЛІК СРОДКАЎ ДЫЯГНОСТЫКІ, ЯКІЯ ВЫКАРЫСТОЎВАЮЦА ПРЫ ВЫВУЧЭННІ ДЫСЦЫПЛІНЫ “ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ”

Для атрымання аб’ектыўнай інфармацыі аб узроўні паспяховасці студэнтаў па вучэбнай дысцыпліне “Параўнальная граматыка ёсходнеславянскіх моў” мэтазгодна сістэматычна выкарыстоўваць розныя віды кантролю, сярод якіх: апераджальны, бягучы, тэматычны, прамежкавы і выніковы. Кожны з відаў кантролю ўжываецца на пэўным этапе навучання і выконвае ў педагагічным працэсе адну з функцый: стымулюючую, навучальную, дыягнастычную, выхаваўчую і інш.

З мэтай выніковай дыягностыкі якасці засваення тэарэтычнага і практычнага матэрыялу студэнтаў 3 курса па вучэбнай дысцыпліне “Параўнальная граматыка ёсходнеславянскіх моў” вучэбным планам прадугледжана правядзенне кантрольных работ з адпаведнымі граматычнымі заданнямі – рэканструкцыяй старажытных праформ і гістарычнымі каментарыямі. Пры падборы заданняў ўлічваецца аб’ём тэарэтычных звестак па пэўнай тэме, індывідуальны ўзровень падрыхтоўкі навучэнцаў і інш.

**ПЕРАЛІК ТЭАРЭТЫЧНЫХ ПЫТАННЯЎ ДА ЭКЗАМЕНУ
ПА ВУЧЭБНАЙ ДЫСЦЫПЛІНЕ
“ПАРАЎНАЛЬНАЯ ГРАМАТЫКА ЁСХОДНЕСЛАВЯНСКІХ МОЎ”**

1. Параўнальная граматыка ўсходнеславянскіх моў: аб’ект даследавання, задачы курса, асноўныя паняцці (прамова, субстрат).
2. Параўнальна-гістарычны метады ў мовазнаўстве.
3. Працы моваведаў-славістаў у галіне параўнальных даследаванняў.
4. Індаеўрапейская мова-аснова. Сістэма вакалізму і кансанантызму, граматычны лад.
5. Распад індаеўрапейскай мовы-асновы (перыядызацыя). Прынцыпы класіфікацыі індаеўрапейскіх моў (тэрытарыяльны, фанетычны).
6. Тэорыі балта-славянскіх моўных адносін. Працы Шлейхера, Шахматава, Бадуэна дэ Куртэнэ, Ільінскага па праблеме.
7. Агульнаславянская (праславянская) мова: гісторыя, тэрыторыя распаўсюджвання. Фанетычная сістэма і граматычны лад агульнаславянскай мовы.
8. Распад агульнаславянскага моўнага адзінства. Утварэнне старажытнаруускай (агульнаўсходнеславянскай) мовы. Утварэнне ўсходнеславянскіх народнасцей і іх моў.
9. Гукавая сістэма старажытнаруускай мовы.
10. Старажытнейшыя фанетычныя працэсы ў мове ўсходніх славян (VI – XII стст.).
11. Пазнейшыя фанетычныя працэсы ў мове ўсходніх славян (XII ст.).
12. Змяненні, звязаныя з падзеннем рэдукаваных у сістэме зычных усходнеславянскіх моў.
13. Змяненні, звязаныя з падзеннем **ъ, ь** у сістэме галосных усходнеславянскіх моў.
14. Змяненні, звязаныя з падзеннем рэдукаваных у сучаснай беларускай, рускай і ўкраінскай мовах.
15. Пераход **Е** ў **О** ва ўсходнеславянскіх мовах.
16. Аканне ў беларускай і рускай мовах.
17. Гісторыя шыпячых і **Р** ва ўсходнеславянскіх мовах.
18. Сучасная фанетычная сістэма ўсходнеславянскіх моў.
19. Пазіцыйныя чаргаванні галосных гукаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
20. Пазіцыйныя чаргаванні зычных гукаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
21. Гістарычныя чаргаванні галосных гукаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
22. Гістарычныя чаргаванні зычных гукаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
23. Графіка і націск ва ўсходнеславянскіх мовах.
24. Арфаграфія ўсходнеславянскіх моў.
25. Фанетычныя рысы, агульныя для рускай і беларускай моў.
26. Фанетычныя асаблівасці беларускай мовы, якія адрозніваюць яе ад рускай.
27. Польскі субстрат у беларускай мове.
28. Асаблівасці развіцця літаратурных моў усходніх славян.

29. Назоўнік ва ўсходнеславянскіх мовах. Асноўныя граматычныя катэгорыі (падабенства і адрозненне граматычных значэнняў).
30. Тыпы асноў і скланення назоўнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
31. Прыметнік ва ўсходнеславянскіх мовах: разрады і граматычныя катэгорыі.
32. Поўная і кароткая форма. Ступені параўнання прыметнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
33. Граматычныя і сінтаксічныя асаблівасці лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
34. Лічэбнік ва ўсходнеславянскіх мовах: разрады і асноўныя граматычныя катэгорыі.
35. Скланенне лічэбнікаў ва ўсходнеславянскіх мовах.
36. Займеннік ва ўсходнеславянскіх мовах. Разрады па значэнні і асаблівасці скланення.
37. Дзеяслоў ва ўсходнеславянскіх мовах. Асноўныя граматычныя катэгорыі і формы дзеяслова.
38. Дзеепрыметнік ва ўсходнеславянскіх мовах, яго асноўныя граматычныя катэгорыі.
39. Дзеепрыслоўе ва ўсходнеславянскіх мовах, яго асноўныя граматычныя катэгорыі..
40. Прыслоўе ва ўсходнеславянскіх мовах.
41. Службовыя словы ва ўсходнеславянскіх мовах.

ПРЫКЛАДЫ КАМПЕТЭНТНАСНА АРЫЕНТАВАНЫХ ЗАДАННЯЎ

Кампетэнтнасна арыентаванае заданне № 1

Стымул: Прачытайце праславянскія лексемы: *astrębь, *berza, *gъrdlo, *ędro, *golvjь, *gQсь, *elbędь, *elenь, *golva, *kolti, *konopja, korabjь, *kridlo, *kQpatisę, *kvetь, *matjexa, *pjujQ, *гъdja, *sadlo, *nudja, *kQtja, *kapja, *orzumь, *agne, *terzvь, *мьнQ, ęзыкь, *korль, *esetrь, *ordlo, *gQstь, *dolbto

Задачная фармулёўка:

Заданне 1. Як павінны гучаць буларускія адпаведнікі праславянскім марфемам?

Заданне 2. Укажыце фанетычныя працэсы, што адбыліся ў словах.

Кампетэнтнасна арыентаванае заданне № 2

Стымул: Прачытайце праславянскія лексемы: *legti, *mogti, *stergti, *medja, *nevędja, *отвъtjati, *svętja; *melko, *pelнь, *helmь, *vorna, *soldь, *borna; *olkati, *orstь, *orbь, *olkъть, *orvьпъ; *гъrbь, *рьлнь, *slъza, *тъrgь, *kгъвь, *kгъha, *рърstь, *nosja, *iskjo, *върjь, *vertmen

Задачная фармулёўка:

Заданне 1. Напішыце агульнаўсходнеславянскую і стараславянскую лексему па дадзенай праславянскай форме.

Кампетэнтнасна арыентаванае заданне № 2

Стымул: Прачытайце словы: ноша, стужа, суша, земля, душа, сеча, мцу, вождь, нож, сажа, кожа, вижу, вяжу, стричь; борода, золото, колесо, враг, страна, голод, смрад, тереть, молоть, нрав, стеречь, стража; расти, раз, локоть, лодка; грести, власть, сгинуть, зависть, честь, кануть, тонуть, облако, обитель, обида.

Задачная фармулёўка:

Заданне 1. Напішыце праславянскую форму прыведзеных лексем.

Заданне 2. Напішыце беларускія адпаведнікі прыведзеных слоў.

ПРАТАКОЛ УЗГАДНЕННЯ ВУЧЭБНАЙ ПРАГРАМЫ УВА

Назва вучэбнай дысцыпліны, з якой патрабуецца ўзгадненне	Назва кафедры	Прапановы аб зменах у змесце вучэбнай праграмы ўстанавы вышэйшай адукацыі па вучэбнай дысцыпліне	Рашэнне, прынятае кафедрай, што распрацавала вучэбную праграму
Стараславянская мова	мовазнаўства і лінгвадыдактыкі	Дубліраванне вучэбнага матэрыялу і неістотныя супярэчнасці паміж праграмамі ліквідаваны на этапе распрацоўкі вучэбных праграм	Лічыць праграму ўзгодненай з дысцыплінамі на стадыі яе падрыхтоўкі (пратакол № __ ад _____ г.).
Уводзіны ў мовазнаўства			
Гісторыя беларускай літаратуры мовы			